

Η εμπειρία από τις εκπαιδευτικές εκδηλώσεις της Ένωσης Ελλήνων Ειδικευομένων Ψυχιάτρων και οι προοπτικές*

Δ. Κόντης, Η. Τζαβέλλας, Α. Πιάχας, Π. Μουρτζούχου, Β.Π. Κονταξάκης,
Γ.Ν. Χριστοδούλου

Ένωση Ελλήνων Ειδικευομένων Ψυχιάτρων
Ελληνική Ψυχιατρική Εταιρεία

Ψυχιατρική 2003, 14:46-55

Η Ένωση Ελλήνων Ειδικευομένων Ψυχιάτρων (Ε.Ε.Ε.Ψ.) ιδρύθηκε στην Αθήνα τον Μάιο του 1995, ως μία επιτροπή της Ελληνικής Ψυχιατρικής Εταιρείας (Ε.Ψ.Ε.), με σημαντικότερο σκοπό την ανάληψη πρωτοβουλιών για την επιμόρφωση των μελών της. Στα πλαίσια αυτών των πρωτοβουλιών, με γνώμονα την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών των ειδικευόμενων στην ψυχιατρική ιατρών και σε συνεργασία με την Ε.Ψ.Ε., η Ε.Ε.Ε.Ψ. άρχισε από το Δεκέμβριο του 2000 να διοργανώνει εκπαιδευτικές διημερίδες, στις οποίες λαμβάνει μέρος το σύνολο των Ελλήνων ειδικευομένων ψυχιάτρων. Μέχρι σήμερα διοργανώθηκαν επτά τέτοιες διημερίδες, που χαρακτηρίστηκαν από μεγάλη συμμετοχή και ένα υψηλό επίπεδο επιστημονικών παρουσιάσεων και αφορούσαν ένα ευρύ φάσμα της ψυχιατρικής γνώσης. Στο άρθρο αυτό παρουσιάζονται οι σύγχρονες εκπαιδευτικές ανάγκες των ειδικευομένων ψυχιάτρων στη χώρα μας και η εμπειρία από την πραγματοποίηση των εκπαιδευτικών διημερίδων της Ε.Ε.Ε.Ψ. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στις προοπτικές αυτών των διημερίδων ως ένας θεσμός εκπαίδευσης των Ελλήνων ειδικευομένων ψυχιάτρων. Σχετικά με τις εκπαιδευτικές ανάγκες των ειδικευομένων ψυχιάτρων, διαπιστώνεται ότι είναι πολυδιάστατες και περιλαμβάνουν τις βιολογικές, ψυχολογικές και κοινωνικές πτυχές της ψυχιατρικής. Συμβάλλοντας στην προσπάθεια για την κάλυψη αυτών των αναγκών, παράλληλα με τα εκπαιδευτικά προγράμματα των διαφόρων εκπαιδευτικών κέντρων, ο θεσμός των εκπαιδευτικών διημερίδων της Ε.Ε.Ε.Ψ. κατόρθωσε μέχρι στιγμής να επιτύχει και άλλους δυο στόχους που είναι η διευκόλυνση της επικοινωνίας και η προώθηση της συνεργασίας ανάμεσα στους Έλληνες ειδικευόμενους ψυχιάτρους, γεγονός που αξιολογείται θετικά και από τους ίδιους τους ειδικευόμενους. Η επίτευξη αυτών των στόχων καθιστά αναγκαία τη συνέχιση των εκπαιδευτικών διημερίδων που μπορεί να διασφαλιστεί μέσω της ανάληψης πρωτοβουλιών για την παραπέρα βελτίωσή τους και τη μετεξέλιξή τους σε μια θεσμοθετημένη επιστημονική δραστηριότητα μεταπτυχιακής εκπαίδευσης των Ελλήνων ειδικευομένων ψυχιάτρων.

Λέξεις ευρητηρίου: Ένωση Ελλήνων Ειδικευομένων Ψυχιάτρων, εμπειρία, προοπτικές, ψυχιατρική εκπαίδευση.

(*) Τμήματα αυτού του άρθρου παρουσιάστηκαν στο 17ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχιατρικής, 19-23 Απριλίου 2002, Χαλκιδική.

Εισαγωγή

Η Ένωση Ελλήνων Ειδικευομένων Ψυχιάτρων (Ε.Ε.Ε.Ψ.) ιδρύθηκε στην Αθήνα τον Μάιο του 1995, ως μία επιτροπή της Ελληνικής Ψυχιατρικής Εταιρείας (Ε.Ψ.Ε.). Σκοποί της δημιουργίας της Ε.Ε.Ε.Ψ. ήταν:

α. Η εξασφάλιση της συνεργασίας των Ελλήνων Ειδικευομένων Ψυχιάτρων, με στόχο την επεξεργασία και προώθηση προτάσεων για την αναβάθμιση της Ψυχιατρικής εκπαίδευσης στην χώρα μας κατά ομοιογενή τρόπο.

β. Η συνεργασία με εθνικούς φορείς και οργανισμούς που έχουν ανάλογο αντικείμενο για την προώθηση αυτού του στόχου.

γ. Η ανάληψη πρωτοβουλιών για την επιμόρφωση των μελών της.

δ. Η εκπροσώπηση των Ελλήνων ειδικευομένων ψυχιάτρων στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Ειδικευομένων Ψυχιάτρων (EFPT Forum) και μέσω αυτού του οργανισμού σε άλλες διεθνείς οργανώσεις.¹

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, η ανάληψη πρωτοβουλιών για την επιμόρφωση των μελών της, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους σκοπούς λειτουργίας της Ε.Ε.Ε.Ψ. Στα πλαίσια αυτών των πρωτοβουλιών, εντάσσεται και η διοργάνωση των εκπαιδευτικών διημερίδων της Ε.Ε.Ε.Ψ., οι οποίες άρχισαν να πραγματοποιούνται από το Δεκέμβριο του 2000. Μέχρι σήμερα οργανώθηκαν επτά τέτοιες διημερίδες, στις οποίες υπήρξε μεγάλη συμμετοχή των ειδικευομένων ψυχιάτρων από όλη τη χώρα, χαρακτηρίστηκαν δε από υψηλό επίπεδο παρουσιάσεων και ομιλιών καλύπτοντας διάφορα θέματα της ψυχιατρικής επιστήμης.

Σκοπός αυτού του άρθρου είναι να παρουσιαστούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των ειδικευομένων ψυχιάτρων στην Ελλάδα, η εμπειρία από τη διοργάνωση των εκπαιδευτικών διημερίδων και να συζητηθούν οι προοπτικές τους.

Εκπαιδευτικές ανάγκες ειδικευομένων ψυχιάτρων

Είναι δεδομένο ότι οι ανάγκες μιας όλο και πιο πλήρους, βελτιωμένης και εμπλουτισμένης με τα νεώτερα δεδομένα εκπαίδευσης των ειδικευομένων Ψυχιατρικής στην Ελλάδα είναι επιβεβλημένη.

Ποιες είναι όμως οι σύγχρονες ανάγκες εκπαίδευσής μας, ώστε να φτάσουμε μπροστά στον ασθενή ως ειδικοί με όσο το δυνατόν περισσότερες γνώσεις, εμπειρίες και εφόδια;

Το σίγουρο και αποδεκτό από όλους είναι ότι στην Ψυχιατρική του 21 ου αιώνα υπάρχουν πολλές τάσεις ή σχολές με τη δική τους προσέγγιση. Αυτές τις τάσεις ο Έλληνας ειδικευόμενος ψυχίατρος, σε οποιαδήποτε κλινική ή εκπαιδευτικό κέντρο και αν εκπαιδεύεται, πρέπει να τις γνωρίσει καλά και σε βάθος. Οι σύγχρονες εξελίξεις της Ψυχιατρικής είναι αλματώδεις.² Οι βιολογικές έρευνες οδηγούν σε αποτελεσματικότερα φάρμακα και καλύτερη γνώση των μηχανισμών που διέπουν την εγκεφαλική λειτουργία, ενώ συγχρόνως νέες ψυχολογικές θεωρίες προσθέτουν κοντά στις παλιές και άλλες ψυχοθεραπευτικές τεχνικές (γνωσιακές, συστημικές, οικογενειακές, συζυγικές κ.λπ.), ενώ το "άνοιγμα" της Ψυχιατρικής προς την κοινότητα δημιουργεί νέου τύπου υπηρεσίες ψυχικής υγείας και συνεργασία με άλλους λειτουργούς της, όπως ψυχολόγους, εργοθεραπευτές, κοινωνικούς λειτουργούς κ.ά.

Ωστόσο, η προέκταση και σύνδεση της Ψυχιατρικής με τα δεδομένα και άλλων επιστημών (π.χ. της Ψυχολογίας, Κοινωνιολογίας, Ανθρωπολογίας, Νομικής), καθώς και η μελέτη του πολιτισμικού, ηθικού, θρησκευτικού και οικολογικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζει το άτομο, δεν σημαίνει ότι της στερούν την ιατρική φυσιογνωμία, αλλ' αντίθετα την εμπλουτίζουν, ώστε να αντιμετωπίζει συνολικότερα τον άνθρωπο που χρειάζεται τη βοήθειά της.³

Σύμφωνα με προεδρική διακήρυξη, στις Η.Π.Α. η δεκαετία 1990-2000 ανακηρύχθηκε δεκαετία του εγκεφάλου⁴ Αυτό δείχνει τη μεγάλη σημασία που διαδραματίζει ο εγκέφαλος στην ανθρώπινη συμπεριφορά και στις ψυχικές εκδηλώσεις, γεγονός που στηρίζεται με διαρκώς νέες ανακαλύψεις πάνω στη λειτουργία του και τη σχέση τους με τον ανθρώπινο ψυχισμό. Παρ' όλα αυτά, ο χώρος της Ψυχιατρικής είναι ο κατ' εξοχήν πολυδιάστατος και πολύμορφος. Οι απόψεις περί οργανογενέσεως και ψυχογενέσεως, που αποτέλεσαν επί αιώνες μια δυναμική αντι-

παράθεση στην εναλλαγή των θεωριών περί ψυχικής νόσου, σήμερα φαίνεται να ξεπερνιούνται, ακόμη και στο κατ' εξοχήν πρακτικό πεδίο, το θεραπευτικό. Δεν είναι πια η αντιπαράθεσή τους το κύριο χαρακτηριστικό, αλλά η δυνατότητα της συνύπαρξής τους μέσα στον ευρύ χώρο της Ψυχιατρικής που οφείλεται στην ιδιαιτερότητά της ως επιστήμης και στη δυνατότητά της να ελίσσεται μέσα στο ευρύτατο επιστημονικό πεδίο που ορίζεται σχηματικά από την Κοινωνιολογία από τη μια μεριά και τη Μοριακή Βιολογία από την άλλη.⁵

Ο νέος ειδικευόμενος οπωσδήποτε οφείλει να γνωρίζει και να έχει εκπαιδευθεί σε όλες τις σύγχρονες τάσεις της Ψυχιατρικής πρέπει να εκπαιδευθεί όσο το δυνατόν πληρέστερα τόσο στην Ψυχοφαρμακολογία και τη Βιολογική Ψυχιατρική όσο και στην Ψυχοθεραπεία και τις διάφορες τεχνικές της πρέπει να περάσει από τμήματα και οξέων και χρόνιων περιστατικών, όπως και από Κέντρο Ψυχικής Υγείας, αλλά και από Γενικό Νοσοκομείο κάνοντας τη διασυνδυαστική ψυχιατρική του εκπαίδευση. Ακόμη, είναι απαραίτητη η "επαφή" του με τον χώρο της κατάχρησης τοξικών ουσιών και των θεραπειών απεξάρτησης από αυτές.

Στις μέρες μας βέβαια προκύπτουν καθημερινώς και νέες ανάγκες, όπως:

- Η εξοικείωση και χρήση των διεθνώς αποδεκτών ταξινομικών συστημάτων Ψυχιατρικής (DSM IV, ICD 10)
- Η επιβεβλημένη πλέον εκπαίδευσή μας σε θέματα Ψυχοδικαστικής
- Η εκπαίδευση στη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή και του Internet
- Η εξοικείωση με σύγχρονες απεικονιστικές τεχνικές, όπως η λειτουργική μαγνητική τομογραφία, το SPECT ή το PET εγκεφάλου.
- Η εξοικείωση με τη χρήση νευροψυχολογικών δοκιμασιών, όπως και κλιμάκων διεθνώς αποδεκτών για την αξιολόγηση-εκτίμηση διαφόρων ψυχικών διαταραχών

Ακόμη, ο σύγχρονος ειδικευόμενος πρέπει να έρθει σε επαφή και με άλλες επιστήμες, όπως η Κοινωνιολογία, η Ανθρωπολογία και η Ψυχολογία, παρακολουθώντας ειδικά σεμινάρια. Ίσως πρέπει να εκπαιδευθεί πιο οργανωμένα στην επιστημολογία, αλλά και στην ιστορία της Ψυχιατρικής.

Ένα άλλο μεγάλο θέμα και μια μεγάλη ανάγκη της εκπαίδευσης αφορά τη σωστή και πραγματική εποπτεία από τον κατάλληλο ειδικό, ώστε η ψυχοθεραπευτική κατάρτιση να είναι πραγματικά υψηλού επιπέδου. Είναι νομίζουμε επιβεβλημένη η σωστή και οργανωμένη από το εκάστοτε εκπαιδευτικό κέντρο εκπαίδευση σε όλες τις σύγχρονες και αναγνωρισμένες ψυχοθεραπευτικές τεχνικές υπό την επίβλεψη ειδικού σε καθεμία από αυτές (Ψυχανάλυση, Ψυχαναλυτική Ψυχοθεραπεία, Γνωσιακή, Συμπεριφορική, Ομαδική, Οικογενειακή, Συστημική Ψυχοθεραπεία κ.λπ.).⁶ Βέβαια, η εκπαίδευση θα πρέπει να γίνεται υπό την επίβλεψη αναγνωρισμένων ψυχιάτρων-ψυχοθεραπευτών, οι οποίοι να ανήκουν είτε στη δύναμη της κλινικής-εκπαιδευτικού κέντρου είτε να προσκαλούνται από αυτήν, προκειμένου να επιβλέψουν τους ειδικευόμενους της.⁷ Πιστεύουμε επίσης ότι το οικονομικό μέρος θα πρέπει να καλύπτεται από την πολιτεία και το εκπαιδευτικό κέντρο ή κλινική που οφείλει να εξασφαλίζει την ολοκληρωμένη και σύγχρονη εκπαίδευση κάθε ειδικευομένου, χωρίς οικονομική επιβάρυνσή του.

Ο ειδικευόμενος θα πρέπει να έχει άμεση πρόσβαση σε μία καλά ενημερωμένη βιβλιοθήκη, η οποία να του παρέχει άμεσα τα εγκυρότερα και καλύτερα συγγράμματα και περιοδικά. Θα πρέπει να έχει στη διάθεσή του έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή, στον οποίο να μπορεί να καταχωρεί τα ιστορικά των ασθενών του, δεδομένα και στοιχεία από τον εργαστηριακό και νευροψυχολογικό έλεγχο, όπως και στοιχεία από ερευνητικές εργασίες, στις οποίες συμμετέχει. Θα πρέπει να έχει άμεση πρόσβαση στο Internet για γρήγορη και άμεση λήψη των τελευταίων δεδομένων της έρευνας, όπως και άμεση επικοινωνία με άλλους συναδέλφους και κλινικές στην Ελλάδα και το εξωτερικό μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Στα πλαίσια της αρτιότερης εκπαίδευσης ακόμη περιλαμβάνονται:

- συμμετοχή σε εκπαιδευτικά σεμινάρια και συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό,
- εκπαίδευση σε ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό κέντρο, στα πλαίσια ανταλλαγών κατά τη διάρκεια της ειδίκευσης,
- επικοινωνία με συναδέλφους του εξωτερικού μέσα από πανευρωπαϊκά forum.

Αυτές τις ανάγκες του ειδικευομένου στην Ελλάδα προσπαθεί να κάνει πραγματικότητα και η Ένωσή μας. Έτσι, προωθεί:

- Την οργάνωση τριών πανελληνίων εκπαιδευτικών διημερίδων ειδικευομένων Ψυχιατρικής ανά έτος,
- Την ενίσχυση του προγράμματος ανταλλαγών μεταξύ ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών κέντρων,
- Τη συμμετοχή της Ένωσής μας με εκπροσώπους της στο πανευρωπαϊκό forum ειδικευομένων Ψυχιατρικής.

Τέλος, είναι και οφείλει να είναι ανοιχτή σε κάθε καινούργια πρόταση που αποβλέπει στην όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εκπαίδευση μέσα από τις δραστηριότητές της.

Στόχοι των εκπαιδευτικών διημερίδων της Ε.Ε.Ε.Ψ.

Εκπαίδευση

Οι εκπαιδευτικές διημερίδες που διοργανώνονται από διετίας, έχουν ως σκοπό κατ' αρχήν την κάλυψη της βασικής κλασικής ψυχιατρικής γνώσης, η οποία απαιτείται για την ολοκλήρωση του θεωρητικού υποβάθρου της ειδικότητας. Επεκτείνεται παράλληλα και σε πιο εξειδικευμένα γνωστικά πεδία (ψυχοθεραπείες, υποειδικότητες της Ψυχιατρικής, ψυχομέτρία κ.ά.).

Γενικά, η κύρια προσπάθεια αποβλέπει στην όσον δυνατόν πληρέστερη και εμπειριστατωμένη κάλυψη γνωστικών τομέων, οι οποίοι, ενδεχομένως, δεν περιλαμβάνονται στη κλασική εκπαίδευση των διαφόρων ψυχιατρικών κέντρων ή νοσοκομείων. Ως βασική προϋπόθεση θεωρείται η ενεργός συμμετοχή των ειδικευομένων στις στρογγυλές τράπεζες και στις παρουσιάσεις των θεμάτων, σε συνεργασία με τους συντονιστές, ειδικευμένους ομιλητές. Επίσης, σημαντική είναι η συμμετοχή των ειδικευομένων στην επιλογή της θεματολογίας που πρόκειται να αναπτυχθεί.

Ενημέρωση

Ο δεύτερος στόχος περιλαμβάνει τη βιβλιογραφική ενημέρωση, τις παρουσιάσεις περιπτώσεων με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και τις πρόσφατες εξελίξεις σε ερευνητικό επίπεδο. Η ενημέρωση εμπλουτίζεται με την επικοινωνία μεταξύ των ειδικευομένων και την επακόλουθη ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών. Ακόμη, πραγματοποιείται αλληλοενημέρωση των ειδικευομένων για την υπάρχουσα κατάσταση σε σχέση με τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες των διαφόρων κέντρων ή νοσοκομείων ανά την Ελλάδα, αλλά και την Ευρώπη. Έτσι, γίνεται ενημέρωση και προσπάθειες προσέγγισης των διαφορετικών τρόπων διδασκαλίας και μεθοδολογίας, στοιχείων που πιθανόν να μπορούν να οδηγήσουν σε βελτίωση και αλληλοσυμπλήρωση των ήδη υπάρχοντων εκπαιδευτικών συστημάτων. Ταυτόχρονα, οι ειδικευόμενοι ενημερώνονται για τις επιστημονικές εκδηλώσεις, τις συναντήσεις, τις διημερίδες και τα συνέδρια που θα λάβουν χώρα στο άμεσο μέλλον. Εξάλλου, για την υλοποίηση των στόχων αυτών ανοίχθηκε ειδική σελίδα της ΕΕΕΨ στο περιοδικό "Ψυχιατρική" με παράλληλη συνεχή συνεργασία με τα μέλη της Ε.Ψ.Ε. και τη συντακτική επιτροπή του περιοδικού.

Επικοινωνία

Η επικοινωνία και η ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών μεταξύ των ειδικευομένων ψυχιάτρων έχουν ως στόχο τη γνωριμία και την καλύτερη συνεργασία μεταξύ των ειδικευομένων των διαφόρων νοσοκομείων σε όλη τη χώρα. Σημαντική φιλοδοξία των εκπαιδευτικών διημερίδων είναι η αποφυγή της επιστημονικής απομόνωσης του ειδικευόμενου ψυχιάτρου από το κέντρο, η συνεχής ενημέρωσή του και η επαφή με τις σύγχρονες τάσεις και εξελίξεις στο χώρο της Ψυχιατρικής. Γνωρίζουμε ότι ο στόχος αυτός ενέχει πολλές δυσκολίες αλλ' αποτελεί αναγκαία και ικανή συνθήκη της επιστημονικής εξέλιξης όλων μας σε όλους τους τομείς.

Συμμετοχή σε ευρωπαϊκές συναντήσεις εκπαίδευσης

Ένα ακόμη βήμα στην κλίμακα της διαρκούς επικοινωνίας και επιστημονικής ενημέρωσης είναι η δυνατότητα επαφής και ανταλλαγής απόψεων σχετικά με την ψυχιατρική εκπαίδευση μεταξύ ειδικευομένων διαφορετικών χωρών. Η ανάπτυξη της ψυχιατρικής εκπαίδευσης στο χώρο της ενωμένης πια Ευρώπης καθιστά επιτακτική την ανάγκη της αλληλοενημέρωσης και αλληλεπίδρασης με συνάδελφους μας άλλων χωρών. Έτσι, κάθε χρόνο, πραγματοποιείται συνάντηση με τα προεδρεία των ειδικευομένων των διαφόρων χωρών της Ευρώπης, όπου συζητούνται κοινά προβλήματα και διαγράφονται μελλοντικοί στόχοι. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό οι εκπρόσωποι της χώρας μας σ' αυτά τα όργανα να μεταφέρουν τις απόψεις του συνόλου των Ελλήνων ειδικευομένων, κάτι που μπορεί να διασφαλισθεί μόνον μέσω της τακτικής συνάντησης των μελών της Ε.Ε.Ε.Ψ. με την ευκαιρία των εκπαιδευτικών διημερίδων.

Η εμπειρία από τις εκπαιδευτικές διημερίδες της Ε.Ε.Ε.Ψ.

Χωρίς αμφιβολία, η διοργάνωση ενός θεσμού που αποσκοπεί στην εκπαίδευση των ειδικευομένων ψυχιάτρων της Ελλάδας, όταν μάλιστα αυτός ο θεσμός αποτελεί μια πρωτοτυπία, τόσο σε ελλαδικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, προσφέρει πολλές εμπειρίες που αξίζει να αναφερθούν και να σχολιασθούν.

Κατ' αρχάς, ένα σημαντικό στοιχείο είναι η μεγάλη συμμετοχή των ειδικευομένων ψυχιάτρων από όλα τα μέρη της χώρας. Οι διημερίδες της Ε.Ε.Ε.Ψ. "αγκαλιάστηκαν" στην κυριολεξία από όλους τους συναδέλφους και αποτέλεσαν ένα ιδιαίτερο γεγονός στην ελληνική ψυχιατρική κοινότητα. Η συμμετοχή μάλιστα σε κάθε διημερίδα γινόταν όλο και μεγαλύτερη, ενώ αυξανόταν όχι μόνον ο αριθμός των συμμετεχόντων ειδικευομένων, αλλά και ο αριθμός των ειδικευομένων που προέρχονταν από πόλεις της Ελλάδας, πέραν των μεγάλων αστικών κέντρων της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, την τελευταία διημερίδα στο Βόλο παρακολούθησαν 110 ειδικευόμενοι από όλη τη χώρα.

Παράλληλα, υπήρξε μεγάλη συμμετοχή από ομιλητές-ψυχιάτρους που εργάζονται τόσο σε πανεπιστημιακές κλινικές όσο και σε Κλινικές του Ε.Σ.Υ., αλλά και από ιδιώτες ψυχιάτρους με εξειδίκευση σε διάφορα θέματα. Η συνεισφορά όλων αυτών των συναδέλφων ήταν πραγματικά σημαντική και αποτελεί απόδειξη ότι οι ψυχίατροι της χώρας μας, ανεξάρτητα από το πλαίσιο στο οποίο εργάζονται, ενδιαφέρονται πραγματικά για την εκπαίδευση των νέων συναδέλφων και δεν διστάζουν να μοιραστούν μαζί με αυτούς την πολύχρονη εμπειρία τους.

Η συμμετοχή στις διημερίδες της Ε.Ε.Ε.Ψ. ήταν η προϋπόθεση για την επίτευξη των βασικών στόχων των διημερίδων. Ο πρώτος και ο δεύτερος, όπως ήδη αναφέρθηκαν, ήταν η εκπαίδευση και η ενημέρωση των ειδικευομένων ψυχιάτρων που αποτελούν ταυτόχρονα και στόχους της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ειδικευομένων Ψυχιάτρων (EFPT).⁸ Με τη βοήθεια του θεσμού των διημερίδων, δόθηκε η δυνατότητα εκπαίδευσης σε θέματα που δύσκολα συμπεριλαμβάνονται στο εκπαιδευτικό

πρόγραμμα των διαφόρων εκπαιδευτικών κέντρων ή νοσοκομείων. Η ιστορία της Ψυχιατρικής, οι διάφορες πλευρές της Παιδοψυχιατρικής και τα σπάνια ψυχιατρικά σύνδρομα (π.χ. σύνδρομο Cargras, Fregolie, Ganser κ.λπ.) αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων θεμάτων που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια των διημερίδων μας.

Επιπροσθέτως, οι διημερίδες συνέβαλαν σημαντικά, ώστε ειδικευόμενοι ψυχίατροι που ασκούνται σε νοσοκομεία με περιορισμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και αριθμό εκπαιδευτών, να αποκτήσουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν για ενδιαφέροντα γνωστικά πεδία της Ψυχιατρικής, από δασκάλους με ιδιαίτερη εμπειρία. Η εκπαίδευση βέβαια δεν αφορούσε μόνον την παρακολούθηση διαλέξεων, αλλά, σύμφωνα και με την απόφαση του συνεδρίου του ΕΦΡΤ που έγινε στην Ιρλανδία το 1994,⁹ προϋπέθετε και την ενεργό συμμετοχή των ειδικευόμενων ψυχιάτρων στην προετοιμασία και την ανακοίνωση εργασιών. Και αυτός ο στόχος επιτεύχθηκε κατά τη διάρκεια των διημερίδων μας, καθώς πολλοί ειδικευόμενοι συνάδελφοι, από διάφορα νοσοκομεία, πραγματοποίησαν υψηλής ποιότητας επιστημονικές ανακοινώσεις. Τέλος, η συμμετοχή των ειδικευόμενων στις ομάδες εργασίας (workshops) που διοργανώθηκαν στα πλαίσια των εκπαιδευτικών διημερίδων, ήταν άλλη μια σημαντική εμπειρία, καθώς για πρώτη φορά φάνηκε η ανάγκη για εναλλακτικές μεθόδους εκπαίδευσης, όπως είναι οι ομάδες εργασίας.

Ο τρίτος βασικός στόχος των διημερίδων ήταν η επικοινωνία μεταξύ των ειδικευόμενων ψυχιάτρων, αλλά και ανάμεσα σ' αυτούς και στους ψυχιάτρους της χώρας μας. Ο στόχος αυτός επιτεύχθηκε κατά τον καλύτερο τρόπο, καθώς με την ευκαιρία των εκδηλώσεών μας αναπτύχθηκαν φιλικές σχέσεις και τέθηκαν οι βάσεις της επιστημονικής συνεργασίας, μεταξύ των ειδικευόμενων ψυχιάτρων από διάφορες περιοχές της Ελλάδος. Χωρίς τις διημερίδες, κάτι τέτοιο θα ήταν πολύ δύσκολο να επιτευχθεί. Επιπροσθέτως, οι ειδικευόμενοι ψυχίατροι είχαν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με δασκάλους της Ψυχιατρικής που εργάζονται σε άλλες πόλεις και να γνωρίσουν τόσο τους ίδιους προσωπικά, όσο και το επιστημονικό τους έργο. Ακόμη, με αυτό τον τρόπο συνήφθησαν και στενότεροι δεσμοί μεταξύ των εκπαιδευτών και των εκπαιδευόμενων, στοιχείο που αποτελεί μία από τις σημαντικές προϋποθέσεις για την επιτυχία κάθε εκπαιδευτικής προσπάθειας.

Οι διημερίδες μας, χάρη στη μαζική προσέλευση των ειδικευόμενων από όλα τα μέρη της Ελλάδος, συνέβαλαν τέλος στην επίτευξη και του τέταρτου στόχου που αναφέραμε, στη συμμετοχή δηλαδή της Ε.Ε.Ε.Ψ. στα αντίστοιχα ευρωπαϊκά όργανα. Οι απόψεις των εκπροσώπων της χώρας μας στο ευρωπαϊκό Forum των ειδικευόμενων ψυχιάτρων εκφράζουν πλέον το σύνολο των Ελλήνων ειδικευόμενων ψυχιάτρων, καθώς προκύπτουν από τη σύνθεση προτάσεων της πλειονότητας των συναδέλφων μας.

Αξιολόγηση των εκπαιδευτικών διημερίδων από τους ειδικευόμενους

Η σκοπιμότητα της οργάνωσης των εκπαιδευτικών διημερίδων εξυπηρετεί την εκπαίδευση και την ενημέρωση των ειδικευόμενων ψυχιάτρων στον τομέα της ειδικότητάς τους, αλλά καλύπτει και την ανάγκη της επικοινωνίας, ανταλλαγής απόψεων και εμπειριών που συμβάλλουν τα μέγιστα τόσο στην ολοκλήρωση της εκπαίδευσης και των γνώσεων όσο και στην επίτευξη της συνεργασίας ατόμων και ομάδων με κοινό σκοπό και επιδίωξη.¹⁰ Μεγάλη σημασία αποδίδεται στη συνεργασία και την επικοινωνία, που συμβάλλει με την ανταλλαγή γνώμων και απόψεων στην ολοκλήρωση της γνώσης των νέων μεθόδων σε σχέση με τη διάγνωση και την αντιμετώπιση του ψυχιατρικού ασθενούς, κι ακόμα, στην εξάλειψη του συναισθήματος της επιστημονικής απομόνωσης του ιατρού από το κέντρο.

Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι εκπαιδευτικές διημερίδες δεν αποτελούν μόνον εκπαίδευση, με τη στενή έννοια της λέξης, αλλά συστηματοποίηση των

αποκτηθεισών γνώσεων και συγχρόνως ερέθισμα για την απόκτηση νέων, δηλαδή ερωτήματα που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της συνάντησης και που ζητούν απάντηση, ίσως σε μελλοντικές συναντήσεις.

Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών διημερίδων από τους ειδικευόμενους ψυχιάτρους, βάσει ερωτηματολογίου που συνέταξε το Διοικητικό Συμβούλιο της Ε.Ε.Ψ., οδήγησε σε θετικά και αισιόδοξα συμπεράσματα, που μας δίνουν κουράγιο και όρεξη για μεγαλύτερη προσπάθεια στο μέλλον και αποσκοπούν στη διαμόρφωση της ολοκληρωμένης επιστημονικής προσωπικότητας του νέου ψυχιάτρου. Πολύ μεγάλο ενδιαφέρον εμφανίζουν όλες οι απαντήσεις των συναδέλφων στο ερωτηματολόγιο.

Το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε κοινωνικά-δημογραφικά στοιχεία των ειδικευομένων, το κέντρο στο οποίο εκπαιδεύονται, την άποψή τους για τη συμμετοχή των ειδικευομένων και για τη συχνότητα με την οποία θα πρέπει να γίνονται οι διημερίδες, την άποψή τους για τη συμβολή στην εκπαίδευση και τη συνεργασία-επικοινωνία με ειδικευόμενους από άλλες περιοχές κ.ά.

Το ερωτηματολόγιο συμπλήρωσαν 67 ειδικευόμενοι (41 άνδρες, 61%, και 26 γυναίκες, 39%).

Κατά την άποψή μας, ιδιαίτερα θα πρέπει να αξιολογηθεί η ερώτηση, στην οποία εκφράζεται η επιθυμία για συχνότερες διημερίδες (95% απαντούν θετικά και μάλιστα 80% πιστεύουν ότι πρέπει να γίνονται τρεις ή περισσότερες διημερίδες τον χρόνο), η ερώτηση που αναφέρεται στην ανάγκη συμμετοχής περισσότερων ειδικευομένων ψυχιάτρων (το σύνολο των ειδικευομένων θεωρεί ως απαραίτητη τη συμμετοχή τους), η ερώτηση στην οποία αναγνωρίζεται η ανάγκη αντιπροσώπευσης στις διημερίδες περισσότερων νοσοκομείων της χώρας μας (42% πιστεύουν ότι δεν είναι επαρκής η εκπροσώπηση από όλα τα νοσοκομεία της Ελλάδος), η ερώτηση που αναφέρεται στην αναγνώριση προσφοράς των διημερίδων στην εκπαίδευση και ολοκλήρωση της ψυχιατρικής προσωπικότητας του ιατρού (86% απαντούν θετικά) και, τέλος η ερώτηση που αναφέρεται στην ανάγκη συνεργασίας-επικοινωνίας μεταξύ των ιατρών από διάφορα διαμερίσματα της χώρας μας (86% απαντούν θετικά).

Προοπτικές των εκπαιδευτικών διημερίδων

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι οι εκπαιδευτικές διημερίδες της Ε.Ε.Ψ. πρέπει να συνεχιστούν, εφόσον καλύπτουν σημαντικές ανάγκες των ειδικευομένων ψυχιάτρων που αφορούν στην εκπαίδευσή τους, την επικοινωνία τους με συναδέλφους από άλλες πόλεις της Ελλάδος, τη γνωριμία τους με διαφορετικά πλαίσια εκπαίδευσης και τη στενότερη επαφή εκπαιδευτών-εκπαιδευομένων. Το ζήτημα λοιπόν δεν είναι εάν, αλλά πώς θα επιτευχθεί η συνέχιση του θεσμού των διημερίδων.

Για να συνεχισθούν οι εκπαιδευτικές διημερίδες, είναι απαραίτητο να διατηρηθούν τόσο το υψηλό επίπεδο του επιστημονικού έργου που παράγουν όσο και η κατά το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή των ειδικευομένων, αλλά και των εκπαιδευτών. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει την εξασφάλιση της διοργάνωσής τους δύο ή τρεις φορές το χρόνο. Ο προγραμματισμός, στην αρχή κάθε έτους, του χρόνου και του τόπου διοργάνωσης των διημερίδων, καθώς και του εκπαιδευτικού προγράμματος, αποτελεί εγγύηση για τη συνέχιση της επιτυχίας των διημερίδων μας. Με τον τρόπο αυτόν, θα επιτυγχάνεται η έγκαιρη ενημέρωση των πιθανών χορηγών των διημερίδων, προκειμένου να εξασφαλίζεται η αδιάκοπη ενίσχυση χρηματοδότησής τους. Επιπροσθέτως, ο έγκαιρος προγραμματισμός θα οδηγήσει στη μεγαλύτερη συμμετοχή των ειδικευομένων ψυχιάτρων, οι οποίοι, από την αρχή κάθε χρονιάς θα είναι σε θέση γνωρίζουν τότε θα πραγματοποιηθούν οι διημερίδες. Τέλος, οι ομιλητές (ειδικοί και ειδικευόμενοι ψυχιάτροι) θα έχουν μεγαλύτερα χρονικά περιθώρια προετοιμασίας, ώστε να είναι υψηλότερο το επίπεδο των παρουσιάσεων.

Πέραν αυτών, χρήσιμο θα ήταν να καλυφθούν περισσότερα θέματα στο προσεχές μέλλον, αναφορικά με το περιεχόμενο της εκπαίδευσης. Μία πρόταση είναι να θεσμοθετηθεί, στα πλαίσια των διημερίδων, η διοργάνωση σεμιναρίων που να αφορούν τη μεθοδολογία της έρευνας. Ήδη το πρώτο βήμα έγινε με την κάλυψη της ψυχομετρίας της κατάθλιψης. Η εκπαίδευση σε θέματα ερευνητικής μεθοδολογίας, αν και έχει προταθεί από ευρωπαϊκά όργανα,¹⁰ λείπει από το πρόγραμμα των περισσότερων νοσοκομείων της χώρας μας. Οι διημερίδες μας θα μπορούσαν να καλύψουν αυτό το κενό, όπως επίσης και άλλους τομείς ψυχιατρικής γνώσης. Ιδιαίτερα χρήσιμα στον προσδιορισμό της θεματολογίας των διημερίδων της Ε.Ε.Ε.Ψ. είναι και άρθρα που διερευνούν τη στάση των Ελλήνων ειδικευομένων ψυχιάτρων απέναντι στους διάφορους εκπαιδευτικούς τομείς.^{11,12}

Η μεγαλύτερη ενημέρωση για τις εξελίξεις, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σε θέματα μεταπτυχιακής εκπαίδευσης στην Ψυχιατρική αποτελεί επίσης μία αναγκαιότητα. Με αυτό τον τρόπο, οι ειδικευόμενοι ψυχιάτροι της χώρας μας θα μπορούν ουσιαστικά να είναι γνώστες των απαραίτητων προϋποθέσεων για την άσκηση στην Ψυχιατρική στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να διεκδικήσουν την εφαρμογή αυτών των προϋποθέσεων, στην κατεύθυνση της εναρμόνισης της ψυχιατρικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη.^{13,14}

Η πρόσκληση ξένων ειδικών-ομιλητών, αλλά και ειδικευομένων, θα μπορούσε επίσης να συνεισφέρει στο θεσμό των διημερίδων. Από τη μία πλευρά, οι ειδικευόμενοι ψυχιάτροι της χώρας μας θα έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν ξένους επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους, πράγμα που θα συμβάλει στην καλύτερη εκπαίδευσή τους. Από την άλλη πλευρά, με τη συμμετοχή ειδικευομένων ξένων ομιλητών που θα μεταφέρουν στις χώρες τους την εκπαιδευτική μας προσπάθεια, ο θεσμός των διημερίδων θα μπορέσει να αποτελέσει παράδειγμα και ίσως υιοθετηθεί και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Οπωσδήποτε, η ανάγκη για το καλύτερο δεν εξαντλείται ποτέ και βέβαια στην εποχή που ζούμε με τη διαρκή αλλαγή των επιστημονικών δεδομένων και τις συνεχείς νέες ανακαλύψεις και προόδους η ανάγκη μας να γινόμαστε όλο και καλύτεροι είναι μονόδρομος.

Τέλος, μεγάλη επιτυχία, πιστεύουμε, θα είχε μια διεθνής συνάντηση των ειδικευομένων ψυχιάτρων στην Ελλάδα στα πλαίσια των διημερίδων μας. Η διεθνής αυτή συνάντηση, εκτός της προσωπικής επαφής και γνωριμίας, θα φέρει νέες εμπειρίες και σε θέματα διαγνωστικής προσέγγισης και θεραπευτικής αντιμετώπισης των ψυχικών διαταραχών, που ενδεχομένως προσδιορίζονται και από τοπικές πολιτισμικές ιδιαιτερότητες κάθε χώρας, και που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την όλη ψυχιατρική μας πρακτική. Χωρίς αμφιβολία, η ανταλλαγή γνώσεων και απόψεων μεταξύ των ειδικευομένων ψυχιάτρων θα συμβάλει στην ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από τις σύγχρονες εκπαιδευτικές ανάγκες στην Ψυχιατρική και είναι κοινές σε διεθνές επίπεδο.¹⁵